

MODLITBA III

Je to již více jak rok, co jsem byl na jednom setkání dotázán, zda bych se mohl vyjádřit k Aramejskému Otčenáši.

Tento dotaz se pro mne stal okamžitě velkou výzvou. Nechtěl jsem na něj zareagovat pouze stručnou odpovědí, pocítil jsem silnou potřebu věnovat se mu daleko podrobněji. Dlouho jsem přemýšlel, jak přiblížit nejen tazateli, ale i dalším zájemcům o tuto tematiku, hloubku mystiky tohoto Otčenáše. A dospěl jsem k závěru, že nejlepším řešením bude nabídnout vlastní překlad. Nejsem natolik troufalý, abych se prohlásil za znalce aramejštiny, jazyka Ježíšova. Jsem rovněž dalek toho, aby byl mnou nabízený překlad považován za dílo básnické či literární. Záměr byl zcela jiný: Chtěl jsem přiblížit ducha Ježíšova sdělení.

Aramejštiny je jazykem vskutku mnohvrstevným, kde jednotlivá slova mohou mít v kontextu řečeného či psaného mnohdy i protikladný význam. Je proto velmi nesnadné námi, lidmi vyrůstajícími a žijícími v jiném čase, v jiném kulturním a náboženském prostředí, zachytit ducha aramejského textu. Zachytit ducha doby, v níž tato modlitba vznikla. Další potíž spočívá v tom, že většina textů, zaznamenávajících Ježíšovo učení, byla psána v řečtině, která má zcela jiný vnitřní rytmus než aramejštiny. Již samotným popisem Ježíšových činů v řečtině, jazyce s jiným náboženským pozadím, se tak z Ježíšova poselství vytratilo mnohé. Aramejštiny je z pohledu zámyslu užití toho kterého slova a jeho účinku oproti řečtině jazykem velmi zvukomalebným. Schopným zachytit nejen význam slov, ale i ducha sdělení tak, jak je autor – Ježíš zamýšlel.

A můžeme si být jisti, že Ježíš byl v tomto smyslu v zacházení se svým jazykem skutečným mistrem. Na rozdíl od těch, kteří jeho slova zaznamenávali, i těch, kteří jim chtějí po staletích porozumět. Evangelia jsou plná Ježíšových výroků. Dodnes můžeme obdivovat barvitost jeho podobenství a přemýšlet, co to které podobenství znamená, a přit se se svými oponenty, kdo se více přiblížil podstatě věci. Opíráme se přitom o svůj intelekt, snažíme se rozumem dovodit, který překlad se více blíží Pravdě a nejsme schopni se sjednotit, neboť dosud hledáme pravdu faktickou, nikoliv Pravdu univerzální.

Pohybujeme se v bludném kruhu. Máme zažité představy, jak studovat a jak přistupovat k psanému slovu. Považujeme Bibli za Knihu Pravdy, ale neumíme v ní číst. Znehodnocujeme její poselství pouhým mechanickým odříkáváním slov a pokud studujeme, pak hlavou, a nikoli srdcem. Bez hlubšího zamyšlení přejímáme zažité názory. Jsou pro nás tak samozřejmé, že pak již ani nelze jinak – musejí být pravdivé. Chceme-li však opravdu porozumět slovům Ježíšovým, musíme se vydat Cestou, po níž nás za ruku povede srdce – a přitom přemýšlet o tom, co nám duše napovídá.

Jako malého kluka mě rodiče naučili Otčenáš. Ten náš „křesťanský“. Až o mnoho desítek let později jsem si dokázal odpovědět na otázku, proč mne nezaujal cele, a vysvětlit si pocit jisté nepatřičnosti, čehosi chybějícího či skřípajícího. Pamatuji se jako dnes na ten večer, kdy jsem měl před sebou otevřenou Knihu a díval se na text Otčenáše:

Otče náš, jenž jsi na nebesích,

posvěť se jméno tvé,

přijď království tvé,

buď vůle tvá

jako v nebi, tak i na zemi.

Chléb náš vezdejší dej(ž) nám dnes

a odpusť nám naše viny,

jako(ž) i my odpouštíme našim viníkům

a neuved' nás v pokušení,

ale chraň nás od zlého.

Neboť tvé je království i moc i sláva navěky.

Amen

A „najednou se mi rozsvítilo“. Najednou jsem věděl, s čím jsem nesouhlasil, co mi skřípalo, a začal jsem se s textem přímo „hádat“.

To mám čekat na to, až mi, Pane, odpustíš? Vždyť to přece musí být má práce, abys mi mohl odpustit, ale to si pak vlastně odpustím sám! To mám čekat, až mě dnes k večeru obdaruješ chlebem? Ale já jsem zdrav a mám odhodlání si na něj vydělat sám, žebrat o chleba přece není důstojné! Ty že jsi mě uváděl v pokušení? Vždyť ty jsi láska, nikoliv ďábel! A se zlým jsem se již dávno rozhodl loučit sám, nechtělo se mi čekat, až zakročíš! Ne, Pane, já Tě chci mít

za přítele, toužím stát se pro Tebe rovnoprávnou bytostí, nechci být na věky jen pokorným prosebníkem a spoléhat na milodary!!!

Nevím, jak dlouho trvalo mé rozhořčení, v každém případě jsem průběžně pociťoval úžasnou úlevu. Z porozumění. Vše, co jsem si náhle uvědomil a s čím jsem se již nadále nehodlal ztotožňovat, jsem mohl shrnout do jednoho slova. Pasivita. Již jsem věděl, jak popsat své dřívější nepříliš souhlasné pocity. V očích této modlitby jsem byl pouhým prosebníkem s omezenými možnostmi i právy. Člověkem nehodným pozvednout své zraky k Tomu, Jemuž patří veškerá „moc i sláva na věky“ a za bránu Jehož Království nám nepřísluší ani nahlédnout. Ale vždyť do stejného Království nás lákal Tvůj syn, Pane, Ježíši! Zdánlivý rozpor let minulých se mi doslova rozplýval pod rukama. Úleva pramenící z pochopení.

Uplynula další léta, s nimiž přišlo hluboké porozumění i druhému verši Otčenáše: „Buď vůle Tvá...“ Ano, buď vůle Tvá, Pane. Neboť má vůle se stala Tvou, protože již rozumím Tvým zákonům. Nejsou však již pro mne strohými příkazy, ale staly se pro mne živou vodou mého života.

Za mým rozhodnutím nabídnout vlastní překlad Aramejského Otčenáše tedy stojí osobní nesouhlas s kanonizovanou verzí překladu, jak ji zná naprostá většina z nás. S verzí Otčenáše, který je z mého pohledu (za nikoho se neschovávám) překladem nevystihujícím ducha Ježíšova sdělení. Přičítá se mi nahlížet na Ježíše jako na člověka, jehož úmyslem by bylo vzbuzovat ve svých posluchačích malověrnost, vyvolávat v nich pocit nedosažitelnosti příliš vzdáleného cíle a tím de facto odsoudit člověka k pasivitě. Právě naopak, Ježíš je pro mne symbolem naděje, symbolem člověka bouřícího se proti zavedeným pořádkům, vyzývajícího ke vzdoru proti do té doby neuskutečnitelnému, a proto zdánlivě nemožnému. Ježíš je pro mne příkladným vzorem nepochopeného vizionáře.

Nabízím překlad Aramejského Otčenáše, vystihující z mého pohledu úmysl, který Ježíš vložil do svých slov. I já se tímto způsobem bouřím. Mým zámyslem je rozvířit stojaté vody zažitých představ o tom, co nám Ježíš ve své modlitbě – Otčenáši – zanechal.

Veřejně byl tento můj překlad poprvé prezentován již před časem na jedné výstavě fotografií, kde byl součástí doprovodného textu. Se zájmem jsem později pročetl zápisy v návštěvní knize – a jak jinak ani nelze – souhlasné i nesouhlasné. Od pochvalných až po mírně řečeno odmítavé. Volně na tomto místě ocituji jednoho návštěvníka velmi nespokojeného s mým překladem, snad i rozhořčeného. Napsal: „...považuji tento překlad za nedopatření, pokud ne přímo za drzost.“

Texty v Bibli považujeme za posvátné a znevažovat je za hřích. Byly doby, kdy dopustit se něčeho podobného se rovnalo doslova hříchu smrtelnému, kdy člověk za takovýto čin zaplatil i svým životem. Hereze má však stále svá rizika, a to i v dnešní době. Tou minimální „odměnou“ je ztráta společenské prestiže u člověka na jistém stupni společenského žebříčku. O tu či onu míru odsouzení si však v podstatě říká každý, kdo se rozhodne jít v tomto smyslu se svojí kůží na trh. Kradmé pohledy blízkých jsou pak tou nejjemnější variantou.

Za provokatéra z povolání sám sebe nepovažuji. Budu-li za něj přesto označen, pak budu souhlasit z mé strany s dodatkem – provokuji k přemýšlení netradičním způsobem. Vyzývám k neortodoxnímu náhledu na věc. K připuštění si možnosti, že ne každá naše představa, byť jakkoliv dlouhodobě pěstovaná, musí být pravdivá. Mohu-li proto na tomto místě o něco čtenáře poprosit, pak tedy alespoň pro tuto chvíli o představu jinou. Představte si, že jste o Otčenáši nikdy neslyšeli. Vaše srdce je čistým, nepopsaným listem papíru. Tak tedy čtěte a nechte jej na sebe jen působit. Přemýšlejte až pak, o to však déle. Ostatní je již na vás.

Pane můj, v mém nitru žijící a zářící,

buď vždy vítán ve mém jménu,

v chrámu mé duše a Tvém Království.

Tvá vůle je i mou, já našel v sobě Tvoji lásku

a dělím se tak s Tebou o denní chléb,

a s každým úderem srdce hledám lásku i v očích bližních svých.

A dopřej svobody zraku mému,

abych cestu do Tvé náruče viděl jasně ozářenou,

vždyť vím, v Tvém království je místa pro všechny.

Ty jsi můj život i má láska a provždy.

Amen.